

Goda grannar

Kollektivhus och sociala nätverk i storstaden

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<u>SAMMANDRAG</u>	3
<u>INLEDNING</u>	4
Syfte	4
<u>Metod</u>	5
<u>Begränsning</u>	5
<u>Förekommande begrepp</u>	6
<u>BAKGRUND</u>	6
<u>Från service till gemenskap</u>	6
<u>KOLLEKTIVHUS OCH SOCIALA NÄTVERK</u>	8
<u>Förlorad gemenskap</u>	8
<u>Post-materialism</u>	9
<u>Forskarnas metoder</u>	9
<u>Gemenskap och livskvalitet</u>	10
<u>Exemplet Fullersta Gård</u>	11
<u>Nya och gamla sociala nätverk</u>	14
<u>REFLEXIONER OCH SLUTSATSER</u>	16
<u>LITTERATURFÖRTECKNING</u>	18

*Omslagsillustration: Helga Henschen (ur Lundahl & Sangregorio, Sidan 84)
"Matlagningen är kärnan i kollektivhusens arbetsgemenskap".*

SAMMANDRAG

Idag lever vi i ett individbaserat samhälle med allt större svårigheter att skapa sociala kontakter i närmiljön. Vårt syfte med den här uppsatsen är att undersöka om kollektivhus kan påverka de boendes sociala nätverk. Uppsatsen baseras på en analys av tidigare forskning och dessutom har vi med hjälp av två enkäter tittat närmare på ett kollektivhus - Fullersta Gård i Huddinge.

Vi kan konstatera att boendeformen kollektivhus ökar de sociala kontakterna mellan människor i närmiljön. Genom arbetsgrupper och fritidsaktiviteter har majoriteten av de boende fått fler kontakter och bättre gemenskap med sina grannar. Men det uppstår också konflikter på grund av människors olika värderingar och livsstil. De flesta av de boende i de kollektivhus vi studerat säger sig ändå vara mycket nöjda med sin boendeform.

Nyckelord: kollektivhus, sociala nätverk, gemenskap

INLEDNING

Människor i svenska storstäder är mer anonyma och har andra sorters sociala nätverk än människor som bor i mindre städer eller på landsbygden. En vanlig föreställning är att de sociala relationerna mellan människor i mindre samhällen är djupare och mer varaktig än de sociala relationer som uppstår i storstaden.

Genom urbaniseringsprocessen har gamla kontaktmönster brutits upp. Flyttlasspolitiken under 1960-talet medförde att människor inte kände samma samhörighet med en geografisk plats som tidigare. Bostadspolitik i storstäderna -särskilt genom miljonprogrammet och hela stordriftstanken - har förstärkt anonymiteten och segregationen mellan människor.

Storstadsbor har därför behövt utveckla nya former av sociala nätverk. Detta påverkas i sin tur av förändringar i könsrollsmönster, arbetsmarknad och boendemiljö. I vår uppsats har vi valt att undersöka huruvida en viss form av boende påverkar människors tillgång till sociala nätverk. Vi har valt att titta närmare på boendeformen kollektivhus.

Syfte

Vår utgångspunkt är att vi lever i ett allt mer individbaserat samhälle och att detta gör det allt svårare att skapa sociala kontakter. Människors ökade rörlighet - arbete utanför närorten, släkt på andra håll, teknologiska framsteg - bidrar till att sociala kontakter idag skapas på andra arenor än i boendemiljön. Vi får vänner i skolan och på arbetet, men känner inte nödvändigtvis våra grannar.

Vi vill därför undersöka om kollektivt boende kan skapa större förutsättningar för att bygga sociala relationer mellan människor i närmiljön. Vi anser att dessa frågor är relevanta för sociologin eftersom människors boendeform påverkar hur man socialiserar sig i samhället.

Vi har försökt svara på följande frågor:

1. Vad innebär det att bo i kollektivhus?
2. Varför väljer människor denna boendeform?
3. Hur påverkas de boendes sociala nätverk?

Metod

Vi har utgått ifrån ett antal forskningsrapporter som behandlar sociala nätverk, men ur delvis olika aspekter. Vi har även intervjuat en av forskarna, Dick Urban Vestbro, professor vid avdelningen för byggnadsfunktionslära, Arkitektursektionen vid KTH. Han har forskat om kollektivhus och kollektivt boende sedan början av 1960-talet.

Vi har valt att genomföra en kvantitativ studie i ett kollektivhus, nämligen Fullersta Gård i Huddinge. Huset har funnits i elva år och består av 26 lägenheter, varav en tredjedel är barnfamiljer. Majoriteten av de boende är tjänstemän med högre utbildning. Vi tror att huset är relativt representativt för övriga kollektivhus i Stockholmsområdet.

Vi genomförde en enkel enkätundersökning bland de boende i Fullersta Gård, men fick på grund av tidsbrist en relativt låg svarsfrekvens (24 procent). Vi har därför valt att komplettera med en enkät som hyresgästerna själva genomförde 1998.

Begränsning

Det finns olika typer av kollektivhus. Skillnaderna beror oftast på hur stort inflytande de boende har haft i planering och i genomförande, relationen till hyresvärderna och hur de boende organiserar sitt eget deltagande.

Vi har valt att koncentrera arbetet i denna uppsats till kollektivhus där de boende gemensamt ansvarar för matlagning, städning och löpande underhåll. På grund av tidsbegränsning har vi endast kunna studera ett kollektivhus närmare.

Vi ska begränsa oss till att diskutera och presentera olika synsätt på kollektivt boende. Vi är medvetna om begränsningarna i vår studie och anser att en fördjupad analys på B-nivå skulle kunna komplettera det som vi presenterar här. Det vore intressant att på ett djupare plan undersöka fler aspekter som är relevanta för sociologin.

Förekommande begrepp

Ett antal begrepp förekommer i uppsatsen. Vi har utgått ifrån följande definitioner:

- **Närmiljö:** möjlighet till fysisk interaktion mellan människor
- **Kollektivhus:** flerfamiljshus med privata lägenheter och gemensamma lokaler, däribland gemensamt kök och matsal. De boende tillhör inte någon avgränsad kategori utan består av så kallat vanliga hushåll. De har en viss gemensam organisation, däribland någon form av gemensam mathållning. (Till skillnad från boendekollektiv - storfamilj - där de boende delar samma lägenhet och servicehus, där man har anställd personal.)
- **Sociala nätverk:** en uppsättning varaktiga relationer mellan människor.

BAKGRUND

Från service till gemenskap

Det första klassiska kollektivhuset byggdes på John Ericssonsgatan i Stockholm i mitten av 1930-talet. Det var en del av den då rådande funktionalismen, där man på ett rationellt och ändamålsenligt sätt skulle bygga för den moderna människan. Hyresgästerna fick kollektiv service av anställd personal som städade, tvättade, skötte barn och serverade mat i husets egen restaurang.

Funktionalisterna ville med kollektivhusen förändra människorna. I och med det förenklade hushållsarbetet skulle kvinnorna ges möjlighet att yrkesarbeta. Men hemmamamman var både ett ideal och en självklarhet vid den här tiden. Debatten rasade om kvinnorna överhuvudtaget hade någonting att göra på arbetsmarknaden och om det verkligen var bra för barnen att fostras kollektivt. Motståndarna såg det kollektiva livet som ett hot mot familjen.

Stat, kommun och bostadskooperation överlät åt privata intressen att stå för kollektivhusexperimenten. Den så kallade socialgrupp 3, det vill säga de medborgare som stod längst ner på samhällshierarkin - lågutbildade arbetare, ensamstående mödrar, utslagna - saknades nästan helt i de tidigaste kollektivhusen, som fick rykte om sig att bara vara en bostadsform för privilegierade. Det uppstod en ond cirkel där samhället vägrade stödja kollektivhusidén, som istället blev hänvisad till föreningar och privata byggmästare som i sin tur byggde för de högavlönade. Detta

faktum tog politikerna sedan som argument att inte stödja kollektivhusen. (Kärnekull, s 29)

En känd profil i de här sammanhangen är Olle Engkvist, som byggde flera kollektivhus i Stockholms västra förorter under 1940- och 1950-talen. Hans idé gick ut på att ge service åt välutbildade och betalningsstarka hyresgäster. Det rådde stränga regler i husen och personalen var uniformerad. De boende deltog inte i planering eller utförande av arbetsuppgifter.

Under perioden 1955~1975 byggdes nästan inga kollektivhus, trots att det var under den perioden som kvinnorna verkligen gav sig ut i förvärvslivet. Men på 1970-talet blev gemenskap och samarbete på modet. En ny typ av kollektivhusidé föddes. Det var inte längre service utan gemensamt arbete som stod i fokus. Tankarna formulerades av de tio kvinnor som startade arbetsgruppen Bo i Gemenskap (BIG) och det centrala var att husen skulle vara förhållandevis små (20-50 hushåll), samt att man skulle samarbeta kring vardagssysslor. Matlagningen valdes som en konkret, nödvändig och ständigt återkommande syssla, som alla på något sätt kunde delta i. Men man funderade också kring möjligheter att överta delar av husets skötsel. BIG formulerade det så här:

"Genom att samarbeta kring det nödvändiga arbetet gör vi det mindre betungande för det lilla hushållet och får på köpet en arbetsgemenskap och ett fungerande kontaktnät i närmiljön, samtidigt som vi kan nöja oss med mindre privat utrymme och utrustning utan att behöva sänka vår standard." (Lundahl & Sangregorio, s 85)

"Det lilla kollektivhuset på arbetsgemenskapens grund" blev ett begrepp och det första kollektivhuset enligt den principen bildades 1980 i Göteborg. Där tog de boende hand om städning, visst underhåll och trädgårdsskötsel och fick därmed både arbetsgemenskap och sänkta boendekostnader. Under 1980-talet byggdes cirka 50 kollektivhus, varav 35 av modellen med arbetsgemenskap. På 1990-talet har byggandet stagnerat, något som professor Dick Urban Vestbro förklarar med det mer individbaserade ideologiska klimatet.

KOLLEKTIVHUS OCH SOCIALA NÄTVERK

Vilka bor i kollektivhusen och varför har de valt just den boendeformen? Vad innebär det rent praktiskt och hur påverkas deras sociala nätverk? För att söka svar på dessa frågor presenterar vi först några teorier om sociala nätverk och om det post-industriella samhället och människorna i det. Därefter redogör vi för vad några forskare kommit fram till och tar dessutom ett kollektivhus som exempel, för att se hur det ser ut i verkligheten.

Förlorad gemenskap

Av forskning kring sociala nätverk framgår att stadsbon ofta har sina viktigaste kontakter utspridda över ett stort geografiskt område och att den lokala förankringen i form av grannkontakter spelar en ganska liten roll. Nätverken är oftast endimensionella på så sätt att de som ingår i en persons nätverk ofta gör det i en speciell roll. Denna person kan vara antingen arbetskamrat, släkting eller granne men spelar sällan mer än en av dessa roller. Vi bor inte granne med våra släktingar och jobbar sällan på samma arbetsplats som våra familjemedlemmar eller grannar.

Det har diskuterats om stadsbons typ av nätverk innebär en positiv eller negativ utveckling. En del forskare anser att en väsentlig del av mänskliga relationer och social gemenskap idag har gått förlora. Mätt i kvantitativa mått finns det å andra sidan inga belägg för föreställningen att vi totalt sett skulle vara mer isolerade nu än tidigare. De flesta människor har regelbunden kontakt med släktingar, vänner och arbetskamrater. En mycket liten andel (cirka en procent) uppger sig sakna umgänge överhuvudtaget. (Henning m fl, s 159)

Andra forskare hävdar att dagens nätverk innebär en mycket större frihet än tidigare. De menar att människor förr i större utsträckning än nu tvingades in i en gemenskap på gott och ont. Priset av trygghet kunde bli högt på grund av en alltför stark informell social kontroll (Palm Lindén, s 50). Människor har idag större möjlighet att välja vänner och positioner genom att fritt kunna röra sig mellan olika arenor.

Båda dessa modeller innebär en förenkling. Från andra undersökningar vet vi att gemenskap är ett mångdimensionellt fenomen. Vissa former är beroende av fysisk närhet och tät kontakt, medan

andra inte behöver vara det. Gemenskap i form av närhet och tät kontakt behöver inte heller vara enbart positiv, utan kan också innebära "fiendskap och skvaller" (Werner, s 10).

Post-materialism

Samhället förändras ständigt. Idag talar sociologer (och andra) om tjänstesamhället eller informationsamhället, eller ännu vanligare: det postindustriella samhället, för att beskriva nya inslag i samhällsutvecklingen. Tekniska förändringar spelar en stor roll. Servicesektorn och produktion av information och kunskap förväntas expandera, medan produktion av materiella ting minskar. De strukturella förändringarna avspeglar sig på andra plan, till exempel ersätts den stränga arbetsdisciplinen under industrialismen med en friare och mer njutningsinriktad livsstil. (Giddens, s 564 f).

De flesta västländer har uppnått en välfärdsnivå som tillfredsställer de grundläggande materiella behoven hos medborgarna. Alternativa sociala rörelser har ofta mer diffusa, icke-materiella mål som livskvalitet och gemenskap, och andra värderingar än materiell tillväxt.

Samhällsvetaren Ron Inglehart har myntat begreppet "den post-materialistiska människan", som andra forskare sedan har utvecklat. Inglehart beskriver att majoriteten av post-materialisterna är födda efter 1940 och de flesta har högre utbildning. De arbetar inom yrken med stor självständighet och flexibilitet, de flesta inom den offentliga sektorn. De prioriterar personlig utveckling genom till exempel vidareutbildning och tillfredsställande av icke-materiella behov genom ökad fritid och alternativa levnadsformer. Andra forskare har beskrivit post-materialisten som intresserad av deltagande och medinflytande som ett led i sitt självförverkligande. (Woodward m fl, s 64 f)

Forskarnas metoder

I boken *Den nya generationen kollektivhus* av Alison Woodward, Dick Urban Vestbro och Maj-Britt Grossman, genomförde författarna en totalundersökning av alla hushåll i fyra kollektivhus. De gick ut med en enkät till alla boende över tolv år. Dessutom gick författarna igenom dokument från kommunala och andra myndigheter (bland annat bostadsföretag och bostadsförmedling), protokoll från husmöten, styrelser och arbetsgrupper. De intervjuade politiker, tjänstemän och förtroendemän

inom kommunala förvaltningar, representanter för kollektivhusföreningar och andra nyckelpersoner. Författarna deltog också i kollektivhusens olika aktiviteter -deltagande observation - för att få en så allsidig bild som möjligt av situationen.

Gemenskap och livskvalitet

Den undersökning som Woodward med flera genomfört visar att de som valt att flytta till kollektivhus beskriver motiv som drömmar om gemenskap och bättre livskvalitet, något som stämmer bra överens med bilden av den post-materialistiska människan.

Det framkommer också att kollektivhus som boendeform kan kombinera

materiella och sociala behov. De sociala fördelarna är trygghet, gemenskap, bättre uppväxtmiljö för barnen genom till exempel kontakter med olika generationer och utökade kontakter med grannar tack vare arbetsgrupperna. (Woodward m fl, s 66).

Bland de som bor i kollektivhus är det vanligt med akademisk utbildning och självständiga eller fria yrken. Lärare, journalist, fritidspedagog, sjuksköterska och konstnär är vanliga yrken. Slående många är sysselsatta inom den offentliga sektorn och slående få är produktionsarbetare (jämfört med det övriga samhället). (Woodward m fl, s 69). Det är inte ovanligt med erfarenhet från alternativrörelsen, till exempel kvinnoorganisationer, solidaritetsgrupper eller miljörelsen (Woodward m fl, s 182). Här kan vi återigen dra paralleller till teorin om "post-materialisten".

Det är också vanligare med barnfamiljer i kollektivhusen än i andra

flerfamiljshus, där bor förhållandevis många ensamstående föräldrar och kvinnorna är fler än männen. Omsättningen av hyresgäster är dessutom lägre än i vanliga hus. (Woodward m fl, s 66-69, 73).

Det framgår tydligt av Woodward m fl undersökning att de boendes sociala liv påverkas i positiv riktning. Majoriteten i samtliga hus (72 procent) uppger att de utbyter småtjänster med "flera personer/familj er", vilket kan jämföras med SCB:s statistik där 41 procent av boende i flerfamiljshus brukar utbyta tjänster med någon granne.

Gemenskapen tycker 83 procent är mycket viktig eller viktig. De boende säger sig ha mer kontakter med andra människor, känna sig mindre skeptiska till grannar och vara mer aktiva än

tidigare.

På frågan vad som var bäst i kollektivhuset svarade två kvinnor så här:

"Hjälpssamheten grannar emellan. Avsaknaden av misstro gentemot sina medmänniskor"

"Möjligheten att opretentiöst och oplanerat träffa människor, vänner. Tryggheten i att känna sina grannar"

Framförallt har kvinnorna svarat att livet förändrats. På grund av den gemensamma matlagningen sparar de mycket tid. De ensamstående föräldrarna, som är en förhållandevis vanlig grupp i kollektivhusen, har också fått avlastning med barnen.

De flesta anser att kollektivhusen är en bra miljö för barnen, som fått ökad gemenskap och många nya kontakter över generationsgränserna. Trots detta är det just kring barnen och maten som de flesta konflikttema uppstått i kollektivhusen. (Woodward m fl, s 93 f).

Exemplet Fullersta Gård

De boende i kollektivhuset Fullersta Gård i Huddinge genomförde en enkätundersökning internt 1998 för att få svar på vissa frågor om boendet. Enkäten delades ut till 26 hushåll med sammanlagt 44 vuxna. Svarsfrekvensen var 82 procent, vilket är tillräckligt för att kunna dra hållbara slutsatser.

Svaren var anonyma, varför vi utgår ifrån att människor inte kände sig pressade att svara på ett visst sätt, utan redovisade hur de ställde sig till olika aspekter av boendet. Vi presenterar även några lösryckta kommentarer ur vår enkät, som dock hade så pass låg svarsfrekvens (24 procent) att vi inte använder den som underlag för våra slutsatser.

Svaren som gavs i hyresgästernas egen undersökning är tydligt i linje med vad tidigare forskning kommit fram till. Frågorna handlade om fördelar och nackdelar med kollektivhuset utifrån mycket konkreta frågeställningar om gemensamma arbetsuppgifter, social gemenskap med mera.

Här redovisas några frågor och svar och våra kommentarer kring dessa.

<i>Hur trivs du här i huset?</i>	<i>Hur fungerar samarbetet och samarbetsplanen på våningsplanet?</i>
Mycket bra: 61 procent	Mycket bra: 14 procent
Bra: 36 procent	Bra: 36 procent
Dåligt: 3 procent	Dåligt: 36 procent
Mycket dåligt: 0 procent	Mycket dåligt: 8 procent

Trots att en överväldigande majoritet av de boende trivs i sitt hyreshus finns ett påtagligt missnöje med hur det fungerar på det egna våningsplanet. Förklaringen till detta ligger troligen i hyresgästernas sätt att organisera städningen av huset. Varje våningsplan har det löpande ansvaret för ett område i huset (det egna våningsplanet och några gemensamma utrymmen, som entré, tvättstuga, matsal etcetera). Boende på samma våningsplan turas om att städa detta område enligt ett schema.

Vår slutsats är att de flesta trivs med gemenskapen som sådan, men att olika hyresgästers sätt att ta ansvar för det praktiska arbetet är en källa till irritation och missnöje. Kollektivt boende bygger på att alla människor ska ta lika mycket ansvar, något som i praktiken är svårt att genomföra. Olika människor har helt enkelt olika uppfattningar om hur stort eller viktigt detta gemensamma ansvar bör vara. Denna slutsats får även stöd i de positiva och negativa kommentarerna: de flesta trivs bra i sitt hyreshus, samtidigt som det finns ett missnöje med arbetsfördelningen.

I enkäten fick hyresgästerna även tillfälle att kommentera dessa frågor. Vi har kompletterat svaren nedan med svar som vi fick i vår egen enkätundersökning.

<i>Positivt</i>	<i>Negativt</i>
<p><u>Gemensamma aktiviteter</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Hur mycket kan man begära av sina grannar? Fungerar på en bra nivå. ▪ Gillar huset, lagom ambitionsnivå ▪ Färdiglagad mat efter jobbet ▪ Många praktiska fördelar, gemensam matlagning, kan låna verktyg etc <p><u>Sociala kontakter</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Lätt att träffa folk utan att behöva planera och resa ▪ Gemenskap i vardagen ▪ Sällskap vid middagen ▪ Känns tryggt att känna alla ▪ Trevligt lära känna olika typer ▪ Bra stämning ▪ Lättare be om hjälp med saker ▪ Viktigt socialt nätverk, även om inte alla blir bästa vänner ▪ Trygghet för barnen, de trivs och har många kompisar 	<p><u>Gemensamma aktiviteter</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ För mycket jobb på för få ▪ Roligt om fler deltog i aktiviteterna ▪ Periodvis mycket möten och andra plikter ▪ Trött på folk som skiter i att göra vad de åtagit sig <p><u>Sociala kontakter</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Lite ofritt när alla kollar alla ▪ Stor social kontroll, som i alla mindre samhällen ▪ Ej bra samhörighet på våningsplanet ▪ Känns som om flera inte vill bo här, gör att jag trivs sämre ▪ Ibland påfrestande att umgås med människor man annars inte skulle vilja träffa ▪ Jobbigt att hela tiden ta ställning till olika saker ▪ Man måste ha mycket tålamod

Flera kommentarer handlar om social kontroll. Några skriver att detta är positivt och innebär en trygghet. Andra svarar att det är ofritt när alla kollar alla. Det är svårt att dra några direkta slutsatser av detta då de negativa kommentarerna inte nödvändigtvis syftar på den övergripande sociala kontrollen, utan skulle lika gärna kunna syfta på kontrollen över vilka som uppfyller eller inte uppfyller sina plikter, exempelvis städning.

Nya och gamla sociala nätverk

Hyresgästerna i kollektivhuset känner varandra och de allra flesta trivs med det. De träffas regelbundet genom vissa gemensamma arbetsuppgifter och sociala aktiviteter. Men hur påverkas de boendes övriga sociala liv rent konkret av att bo i kollektivhus? Här är några kommentarer ur vår egen undersökning:

Har dina/era sociala kontakter förändrats genom att bo i kollektivhus, jämfört med annan typ av boende?

- Umgås mer med folk i huset och mindre med andra vänner - det krävs mer ansträngning för att träffa folk utanför huset.
- Man har blivit lat när det gäller att träffa sina andra vänner, det vill säga de som inte bor i huset. Samtidigt har vi fått nya goda vänner i huset, som vi fortsätter att umgås med sedan de flyttat.
- Finns en risk att man isolerar sig från andra kontakter när man bor i kollektivhus.
- Fördel att känna folk som bor nära, om man t ex behöver låna en extrasäng.
- Fått många nya vänner och en närhet i vardagen, som annars skulle vara svårt att upprätthålla i storstaden.
- På ett sätt är det som att bo i radhus, man känner alla. Men här har jag mer kontakt med yngre människor och det tycker jag är jätteroligt.
- Många blir bara ytliga kontakter, inte riktiga vänner.
- Om man hamnar i konflikt med någon i huset kan det vara väldigt jobbigt. Eftersom hemmet på något sätt ska vara en plats att vila på, är det påfrestande att ha en konflikt så nära inpå. Å andra sidan kan man säga att man faktiskt utvecklar en annan slags social kompetens genom att bo här. Man tvingas vara sig själv och tolerera andra som de är.

Slutsatsen här är att det nya sociala nätverket blir så pass omfattande, tidskrävande och i vissa fall bekvämt, att de boende ofta får mindre energi över att underhålla andra sociala kontakter. De nätverk som uppstår inom eller genom huset ersätter och/eller kompletterar andra, äldre nätverk som hyresgästerna hade med sig när de flyttade in. Detta är en normal utveckling när människor flyttar från en plats till en annan, vare sig man bor i kollektivhus eller inte. I detta fall är det särskilt intressant eftersom uppkomsten av nya nätverk i detta fall kan bidra till större social isolering inom en begränsad krets.

Demokrati i boendet

En grundläggande aspekt i boendeformen kollektivhus är nivån av demokrati, det vill säga hur mycket de boende upplever att de kan påverka sin och sina grannars boendesituation. Följande frågor ställdes i enkätundersökningen 1998:

<i>Hur bra kan du påverka beslut som och saker som bestäms i huset?</i>	<i>Hur tycker du att årsmötena fattas fungerar?</i>
Mycket bra: 27 procent	Mycket bra: 3 procent
Bra: 67 procent	Bra: 77 procent
Dåligt: 6 procent	Dåligt: 10 procent
Mycket dåligt: 0 procent	Mycket dåligt: 0 procent

Slutsatsen är att människor, trots ett visst missnöje, ändå känner att de har goda eller mycket goda möjligheter att själva påverka sin situation.

REFLEKTIONER OCH SLUTSATSER

Att bo i kollektivhus är inte alltid oproblematiskt. Människor har olika värderingar och livsstil, vilket kan vara både positivt och negativt. Boendeformen i kollektivhus bygger på ett visst gemensamt arbete, som städning, matlagning och andra rent sociala aktiviteter, som utflykter och fester. Dessa gemensamma aktiviteter bidrar till en ökad socialisering bland hyresgästerna - människor träffas ofta och måste lösa konkreta problem/uppgifter tillsammans. Men olika människor har olika uppfattningar om hur problem/uppgifter ska lösas eller genomföras. Boendeformen förutsätter att människor är villiga att samarbeta och kompromissa.

Men det är inte bara kring konkreta arbetsuppgifter som konflikter kan uppstå, det handlar även om värderingar. Detta märks särskilt tydligt när det gäller barnen som bor i kollektivhus. Barnen syns och hörs - de leker med varandra i de gemensamma lekrummen, de hörs i matsalen under måltiderna - och är *därför* en del av alla hyresgästers vardag. Boende utan barn kan uppleva barnen som störande, samtidigt som det kan vara känsligt att be en förälder att "ta hand om sitt barn". Dessutom har olika föräldrar olika syn på barnuppfostran, vilket medför att det kan vara vårt att komma överens. Grannens barn kanske får vara uppe längre, äta mer glass till efterrätt etcetera.

Vi konstaterar, i likhet med Palm Lindén, att dagens sociala nätverk i storstaden är en direkt följd av en mycket större frihet än tidigare. Människor har idag större möjligheter att välja värmer och positioner genom att fritt kunna röra sig mellan olika arenor. Graden av rörlighet beror dock på en mängd faktorer som social bakgrund, utbildning etcetera.

Även att bo i kollektivhus är resultat av ett fritt val. Från tidigare undersökningar vet vi att de flesta som väljer detta boende tillhör en välutbildad ekonomisk medelklass som påfallande ofta arbetar inom fria och kreativa yrken. De boende har medvetet valt denna boendeform *för* att öka sina sociala kontaktnät i närmiljön. De flesta söker en bättre livskvalitet och mer gemenskap i vardagen. Medan övriga samhället allt mer baseras på den enskilda individen, blir kollektivhuset en form av praktisk proteströrelse.

De undersökningar som vi har presenterat bygger på helt olika förutsättningar och underlag och kan därför svårligen jämföras. Däremot kan det vara intressant att notera att de kommer fram till liknande slutsatser. De undersökningar som vi studerat visar att boendeformen kollektivhus bidrar till ökade sociala kontakter mellan människor och att den överväldigande majoriteten av de boende är mycket nöjda eller nöjda med sitt boende.

Vi kan dra paralleller mellan Woodwards m fl undersökning 1989 och enkäten i Fullersta Gård kollektivhus 1998. Motiven till att bo i kollektivhus har inte ändrats nämnvärt under de 20 år som den nya typen av hus varit igång. Det som pionjärerna i slutet av 1970-talet strävade efter är fortfarande ledstjärnor och det som majoriteten av de boende är nöjda med. Gemenskap och trygghet står i fokus.

Vi drar slutsatsen att denna boendeform är överväldigande positiv för de människor som valt den och att de får ut mycket mer av sitt boende. Men följdfrågan måste bli varför inte fler människor väljer denna boendeform. Vi tror att det handlar om en kombination av flera faktorer. För det första är det oklart hur information om kollektivhus som en alternativ boendeform ska nå ut till fler, för det andra har det ideologiska klimatet hårdnat.

Själva begreppet kollektiv är ideologiskt värdeladdat. För vissa människor är det ett positivt begrepp, för andra är det negativt. Hur människor upplever begreppet beror naturligtvis på social bakgrund, livserfarenhet och, i viss mån, egna ideologiska värderingar. En vanlig reaktion hos de som för första gången besöker ett kollektivhus är "men ni bor ju i alldeles vanliga lägenheter..."

LITTERATURFÖRTECKNING

- Baude, Annika & Runnström, Cecilia (1994) *Kvinnans plats i det tidiga välfärdssamhället*. Stockholm: Carlsson bokförlag.
- Giddens, Anthony (1998) *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Henning, Cecilia m fl (1987) *Boende, omsorg och sociala nätverk - Kommunal omsorg i närmiljön*. Stockholm: Byggforskningsrådet T3:1987.
- Kärnekull, Kerstin m fl (1982) *Nycklar till kollektivt boende*. Stockholm: Brevskolan.
- Lundahl, Gunilla och Sangregorio, Inga-Lisa (1992) *Femton kollektivhus*. Stockholm: Byggforskningsrådet.
- Palm Lindén, Karin (1992) *Kollektivhuset och mellanzonen - Om rumslig struktur och socialt liv*. Lund: Byggnadsfunktionslära, Arkitektursektionen, Lunds universitet, BFR 840400-8.
- Werner, Karla (1983) *Avstånd och gemenskap. Om samhällsförändringar och mänsklig kommunikation*. Stockholm: Akademilitteratur.
- Vestbro, Dick Urban (1993) *Forskning om kollektivt boende*. Stockholm: KTH, Sektionen för Arkitektur, Avdelningen för byggnadsfunktionslära och Byggforskningsrådet, R4:1993.
- Vestbro, Dick Urban (1997) *Collective Housing in Scandinavia - How Feminism Revised a Modernist Experiment*. Chicago: Journal of Architectural and Planning Research 14:4.
- Woodward, Alison m fl (1989) *Den nya generationen kollektivhus*. Stockholm: Byggforskningsrådet, T16:1989.